

ΑΚΡΟΣ ΙΚΟΛΕΞΟ

**ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ
ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΟ**

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε
με την οικονομική υποστήριξη
και υπό την αιγίδα
του Υπουργείου Πολιτισμού.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού

liminal

ΙΚΟΛΕΞΟ

ΕΡΧΑΣΤΗΡΙΟ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ

liminal

Το ARTικόλεξο είναι εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Iimīnai, που είχε στόχο τη δημιουργία ενός αλφάβητου της συμπεριληπτικής τέχνης από ομάδες με και χωρίς αναπηρία.

Τι σημαίνει για ένα τυφλό άτομο “εξπρεσιονισμός”; Πώς αντιλαμβάνεται ένα κωφό άτομο τη μελωδία ή την αρμονία; Πώς μπορούν άτομα με νευροαναπτυξιακές ή κινητικές αναπηρίες να προσεχίσουν τα ρεύματα του χορού και το έργο σημαντικών χορογράφων; Πώς μπορούμε να προσεχίσουμε την τέχνη όχι από μια θέση ισχύος, αλλά επιχειρώντας κοινές αναχνώσεις, χτίζοντας γέφυρες κατανόησης και απόλαυσης της τέχνης με έναν τρόπο που μας συμπεριλαμβάνει όλους;

Το ARTικόλεξο επιχείρησε μέσα από μικρούς εισαγωγικούς κύκλους να εξερευνήσει ορολογία και ρεύματα τέχνης και να δημιουργήσει ένα κοινό λεξικό προκειμένου να διανοιχτούν δίαυλοι επικοινωνίας ανάμεσα σε καλλιτέχνες και κοινό με αναπηρία και μη.

ΓΙΑΤΙ?

Εκκινώντας από τη σκέψη πως η πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά δεν είναι προνόμιο λίγων αλλά δικαίωμα όλων, δημιουργήσαμε τους εκπαιδευτικούς κύκλους του ARTικόλεξου.

Η Iimīnai έχει φιλοξενήσει τα τελευταία χρόνια πλήθος συμπεριληπτικών καλλιτεχνικών εργαστηρίων και έχει δημιουργήσει ένα ασφαλές πεδίο έκφρασης για συμμετέχοντες με αναπηρία και μη. Καθώς εμβαθύνουμε στις πρακτικές μας, ανακαλύψαμε πως υπάρχει ανάγκη για μια θεωρητική πλαισίωση της καλλιτεχνικής πρακτικής που προσφέρεται και μια εξερεύνηση του πολιτιστικού πεδίου με τρόπο που να επιδρά θετικά και δημιουργικά στους νέους καλλιτέχνες που προκύπτουν από τις εκπαιδευτικές μας δράσεις.

ΓΙΑΤΙ?

Τόσο από την εμπειρία μας στο πεδίο των Υπηρεσιών Προσβασιμότητας για άτομα με αισθητηριακή αναπηρία, όσο και από τους συμπεριληπτικούς καλλιτεχνικούς εκπαιδευτικούς κύκλους που έχουμε πραγματοποιήσει ανά τα χρόνια, εντοπίσαμε πως λείπουν τα απαραίτητα κανάλια επικοινωνίας που επιτρέπουν στον ανάπηρο πληθυσμό να φτάσει ανεμπόδιστα στη γνώση και την ενημέρωση γύρω από το πολιτιστικό πεδίο και να δημιουργήσει μια καλλιτεχνική κουλτούρα που θα συνδιαλέγεται ισότιμα με τις σύγχρονες τάσεις μέσα από την εδραίωση ενός κοινού λεξιλογίου.

Το σκεπτικό που διέτρεξε το πρόγραμμα είναι η διαπίστωση πως η συμπερίληψη των πολλαπλών υποκειμένων στην τέχνη παράγει νέες πρακτικές και φόρμες, αλλά και κοινωνική αξία, ενισχύοντας την κοινωνική λειτουργία της τέχνης. Μέσα από αυτήν τη σκοπιά, επιδιώξαμε εν πρώτοις, να κατανοήσουμε τους τρόπους με τους οποίους ο εμποτισμός της καλλιτεχνικής έκφρασης με πολλαπλές οπτικές εμπλουτίζει την τέχνη με νέα αφηγήματα και ερμηνείες. Εν συνεχεία, μας ενδιέφερε να εξετάσουμε πώς ενθαρρύνεται η καινοτόμα δημιουργική διαδικασία και έκφραση όταν εμπλέκονται οπτικές αποκλεισμένων ή περιθωριοποιημένων ομάδων του πληθυσμού, συχνά ανοίγοντας τον δρόμο σε αντισυμβατικές και ρηξικέλευθες μορφές τέχνης, που αντανakλούν τους ποικίλους τρόπους που βιώνουμε την πραγματικότητα.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΡΧΑΣΤΗΡΙΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ηχητική Τέχνη και Μουσική: μια εισαγωγή.

Στόχοι εργαστηρίου:

Το εργαστήριο μουσικής και ηχητικής τέχνης στοχεύει στην εξοικείωση με έννοιες και πρακτικές της μουσικής επιτέλεσης, της σημειογραφίας, της ηχητικής σύνθεσης, και του επιτελεστικού παιχνιδιού.

Εισηγητές:

Ντάνα Παπαχρήστου & Γιώργος Σαμαντάς

Συμμετέχοντες -ουσες: 9 άτομα με ή χωρίς ακουστική βλάβη

Διάρκεια:

Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2024

Δομή εργαστηρίου - Μεθοδολογία

Η εκπαιδευτική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε παρουσιάστηκε αρχικά σε ομάδα εστίασης (focus group) με άτομα με ακουστική αναπηρία, προκειμένου να ληφθεί ανατροφοδότηση. Με βάση αυτή τη συζήτηση, η μεθοδολογία αναδιαμορφώθηκε εστιάζοντας σε βασικές έννοιες και στοιχεία από την επιστήμη της φυσικής, και παράλληλα ενισχύθηκε η βιωματική επαφή με τις έννοιες, μέσω μουσικών παιχνιδιών, προσβάσιμων εφαρμογών και τεχνολογιών, και εν γένει πιο οικείων μουσικών παραδειγμάτων.

1. Εισαγωγή

- Τί είναι ο ήχος;
- Τί είναι η μουσική;

Ο ήχος ως φυσικό φαινόμενο.

Ταλάντωση: Συχνότητα και Ένταση

Η μουσική ως καλλιτεχνικό (+) μέσο.

Είναι η μουσική (αποκλειστικά) «τέχνη»;

Η μουσική στην εθνογραφία. Η μουσική ως «ήχος οργανωμένος με ανθρώπινο τρόπο» (John Blacking, 1973).

Παραδείγματα από την εθνογραφία (άλλων και οικείων πολιτισμών)

Τί είναι για εσάς η μουσική;

2. Ο ήχος ως φυσικό φαινόμενο

Ταλάντωση

- Ταλάντωση: Παρατηρούμε την ταλάντωση ενός σχοινοῦ (χορδῆς) για να κατανοήσουμε τη συσχέτιση ανάμεσα στην ταχύτητα (συχνότητα) και τη δύναμη (ένταση).
- Η κυματομορφή του ήχου: Ο ήχος ως κύμα στην απεικόνιση και τη φαντασία μας.

Ο ήχος ως φυσικό φαινόμενο προκύπτει από ταλαντώσεις και μεταβίβαση ενέργειας μέσω ενός μέσου, όπως ο αέρας.

Μουσικά όργανα και παραγωγή ήχου:

- Στα έγχορδα, ο ήχος δημιουργείται από την ταλάντωση των χορδών.
- Στα πνευστά, από την ταλάντωση του αέρα.
- Στα κρουστά, από την ταλάντωση του δέρματος ή άλλων υλικών, όπως στα ξυλόφωνα και τα μεταλλόφωνα.

Συχνότητες

- Υψηλές και χαμηλές συχνότητες: Οι ήχοι που παράγονται με υψηλές συχνότητες ονομάζονται «πρίμα», ενώ οι χαμηλές συχνότητες αντιστοιχούν σε «μπάσα».

Παραδείγματα από τη μουσική: Στις φωνές, έχουμε τις κατηγορίες μπάσοι, τενόροι, άλτο και σοπράνο. Στα μουσικά όργανα, παραδείγματα που αναφέρθηκαν είναι το κοντραμπάσο και ο μπαχλαμάς.

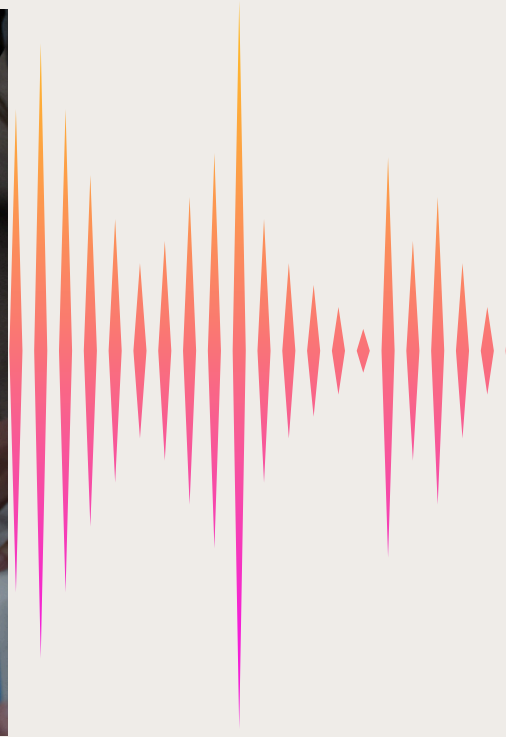
2. Ο ήχος ως φυσικό φαινόμενο

Τεχνολογία και Ήχος

- Η χρήση ηλεκτρισμού επέφερε σημαντική πρόοδο στις δυνατότητες αναπαραγωγής, ενίσχυσης και εκπομπής ήχου.
- Σήμερα, η τεχνολογία προσφέρει τη δυνατότητα «αισθητηριακής μετάφρασης», επιτρέποντας νέες εφαρμογές στον ήχο.

Πειράματα και Εφαρμογές

- Οπτικοποίηση του ήχου: Βλέπουμε τις συχνότητες μέσα από πειράματα και εφαρμογές από τον 19ο αιώνα έως και σήμερα, όπως και την επίδραση του ήχου σε φυσικά αντικείμενα (πχ. Chladni's plate).

3.0 ήχος και οι άλλες αισθήσεις

Εφαρμογές «Αισθητηριακής Μετάφρασης»

Μέσα από μια σειρά βιωματικών δραστηριοτήτων και τεχνολογικών εφαρμογών, εξερευνούμε πώς «βλέπουμε» και «αγγίζουμε» τη μουσική, ανακαλύπτοντας τις διαστάσεις της πέρα από την ακουστική αντίληψη.

Βλέποντας τη μουσική

1. Κυματομορφές και Εργαλεία Οπτικοποίησης

- Παρακολουθούμε τη μουσική μέσω κυματογράφων, σπεκτρογράφων και άλλων εργαλείων που αποκαλύπτουν τη δομή και τις συχνότητές της.
- Πειραματιζόμαστε με το [MusicLab](#), όπου τα εργαλεία μας επιτρέπουν να εξερευνήσουμε τον ήχο διαδραστικά.

2. Σπεκτρόγραμμα

- Βλέπουμε τις φωνές μας, τα παλαμάκια, και τους ήχους των βημάτων μέσω μικροφώνου.
- Επιλέγουμε μουσική από το YouTube και παρακολουθούμε ταυτόχρονα τα σπεκτρογραφήματα των τραγουδιών.

3. MIDI και Εφαρμογή "Kandinsky"

- Δημιουργούμε ήχους από σχήματα και χρώματα, συνδέοντας τη μουσική με την οπτική τέχνη.
- Αναφορά στη σχέση ζωγραφικής και μουσικής μέσα από τα έργα του Wassily Kandinsky και του Arnold Schoenberg.

3.0 ήχος και οι άλλες αισθήσεις

Αγχίζοντας τη μουσική

1. Η Μουσική ως αίσθηση

- Μελετάμε το έργο της Dame Evelyn Glennie, μιας κορυφαίας κρουστού που αντιλαμβάνεται τη μουσική μέσα από την αφή.
- Προβολή του ντοκιμαντέρ "Touch the Sound" (σκηνοθεσία Thomas Riedelsheimer, 2004).

2. Δονούμενο ηχείο

- Πειραματιζόμαστε με ένα δονούμενο ηχείο (ιδιοκατασκευή), παρατηρώντας πώς η δόνηση, ο συντονισμός και η ενίσχυση σχετίζονται με τον ήχο.
- «Αγχίζουμε» τονικά ύψη και ηχοχρώματα, αισθανόμαστε τη μουσική να περνά μέσα από το σώμα μας.

3. Βιωματική Εμπειρία με Κομμάτια Μουσικής

- Ακούμε και αγχίζουμε τη μουσική μέσω του δονούμενου ηχείου (πχ. Bolero του Maurice Ravel)
- Επιλογή μουσικών κομματιών από τα συμμετέχοντα άτομα, ώστε να δημιουργηθεί μια προσωπική και κοινή εμπειρία αισθητηριακής ανακάλυψης.

4. Μουσική σημειογραφία

Πώς γράφουμε τη μουσική;

Η σημειογραφία αποτελεί τη «γλώσσα» της μουσικής, που μας επιτρέπει να καταγράφουμε, να διαβάζουμε και να μεταφέρουμε τις ιδέες μας. Μέσα από μια πρακτική προσέγγιση, μαθαίνουμε τα βασικά της μουσικής γραφής και εξερευνούμε τις δυνατότητες εφαρμογής της.

Το Πεντάγραμμο και οι νότες

- Μαθαίνουμε τη δομή του πενταγράμμου και τις βασικές νότες.
- Εισαγωγή στα μουσικά κλειδιά
 - Κλειδί του Σολ (για υψηλές νότες).
 - Κλειδί του Φα (για χαμηλές νότες).

Οπλισμός: διέσεις και υφέσεις

- Εξηγούμε τη σημασία των αλλοιώσεων στη μουσική γραφή.
- Πώς αλλάζουν οι τόνοι με διέσεις (#) και υφέσεις (b).

Διάρκειες και ρυθμοί

- Αναγνωρίζουμε τις χρονικές αξίες: ολόκληρα, μισά, τέταρτα, όγδοα, δέκατα έκτα, κ.λπ.
- Βασικές ασκήσεις για να εξοικειωθούμε με τον ρυθμό και τις διάρκειες.

Ασυγκέραστα και συγκερασμένα όργανα

- Ασυγκέραστα όργανα: Τα όργανα που παράχουν διαστήματα εκτός του δυτικού συγκερασμού (π.χ. ούτι).
- Συγκερασμένα όργανα: Τα όργανα που ακολουθούν την ομοιόμορφη κατανομή των διαστημάτων, όπως το πιάνο και η κιθάρα.
- Ιστορία του συγκερασμού: Εξετάζουμε την εξέλιξη της δυτικής μουσικής και την εισαγωγή του συγκερασμού.

4. Μουσική σημειογραφία

Πρακτική Άσκηση

Αντιστοίχιση νοτών με όργανα

- Εντοπίζουμε τις νότες στο πιάνο και στην κιθάρα.
- Μαθαίνουμε πώς οι θέσεις των νοτών συνδέονται με το πεντάγραμμο.

Σύνθεση και πρακτική εκτέλεση

- Γράφουμε ένα μικρό μουσικό κομμάτι στο πεντάγραμμο.
- Προσπαθούμε να το παίξουμε στα όργανα, συνδέοντας τη θεωρία με την πράξη.

5. Μουσική & Χρόνος

Διάρκεια, Ταχύτητα και Ρυθμός

Ταχύτητα

- Η μέτρηση της ταχύτητας σε bpm (beats-per-minute). Παραδείγματα «αργών» και «γρήγορων» κομματιών.

Ρυθμός

- Πώς τον γράφουμε και τον αναγνωρίζουμε στο πεντάγραμμο;

Βασικοί χρόνοι: 2/4, 3/4 (Βαλς), 4/4, 5/4, 7/8, 9/8.

Επιλογή οικείων κομματιών που «μετράμε» με το σώμα μας: 2/4, 3/4 (Βαλς), 4/4, 5/4, 7/8, 9/8

Ακούμε, μετράμε και χορεύουμε οικεία - και λιγότερο οικεία - κομμάτια από διάφορα είδη μουσικής για κατανόηση διαφορετικών ρυθμών:

Π.χ. 2/4: Lambada., 4/4: Camouflage, 3/4: Shostakovitch Waltz, 5/4: Take Five - Dave Brubeck, 7/8: Μήλο μου κόκκινο, 9/8: Μ' αεροπλάνα και βαπόρια - Μπέλλου, Σαββόπουλος.

Μετράμε τον ρυθμό με τα χέρια και συσχετίζουμε με τη νοηματική.

6. DJ – Πειραματισμός με εργαλεία μίξης της μουσικής

Σε αυτή την ενότητα, οι συμμετέχοντες εξοικειώνονται με τα βασικά εργαλεία και τεχνικές DJing, μέσα από μια βιωματική προσέγγιση.

1. Παρουσίαση Εργαλείων DJing

Hercules INPACT: σύστημα διεπαφής με 2 "decks" για μίξη.

Ηχητικές πηγές: laptop, decks, ενισχυτής, ηχεία.

Μόνιτορ: ακουστικά ή εναλλακτικά μόνιτορ δονήσεων για καλύτερη αίσθηση του ήχου.

2. Επιλογή Κομματιών (Setlist)

Διαφορετικά κομμάτια με ποικίλες ταχύτητες (bpm).

3. Κάθε συμμετέχων/ουσα επιλέγει και μιξάρει δύο κομμάτια.

4. Τεχνικές Μίξης

- Beatmatching: Αναχνώριση bpm κάθε κομματιού, προσαρμογή της ταχύτητας και αντιστοίχιση των σημείων εισόδου και εξόδου. αντιστοίχιση ταχύτητας και σημείου εισόδου και εξόδου.

5. Στυλ Μίξης

- Μίξη έντασης (crossfade): ομαλή μετάβαση μεταξύ κομματιών.
- Μίξη συχνοτήτων: χειρισμός μπάσων και πρίμων για δημιουργία εφέ.
- "Cut-and-play": πιο απότομες αλλαγές για ένταση και ενέργεια.
- Προσαρμογή στις απαιτήσεις διαφορετικών ειδών μουσικής.

7. Ανατροφοδότηση και Λεξιλόγιο στην ΕΝΓ

Σε αυτή τη συνάντηση, ζητήθηκε από τα συμμετέχοντα άτομα να καταγράψουν σε μια μεγάλη επιφάνεια χαρτιού έννοιες που συνάντησαν και τους έκαναν εντύπωση καθ' όλη τη διάρκεια του εργαστηρίου, με σκοπό την ανατροφοδότηση. Οι λέξεις οργανώθηκαν και συνδέθηκαν μεταξύ τους, σχηματίζοντας έναν χάρτη εννοιών (concept map).

Στη συνέχεια, με βάση τις κοινά εντοπισμένες έννοιες, τα συμμετέχοντα νοηματίζοντα άτομα συζήτησαν μεταξύ τους και:

- α) παρουσίασαν το λεξιλόγιο στη νοηματική για τις έννοιες που είχαν ήδη μια αποδεκτή απόδοση ή
- β) επινόησαν νέους νοηματισμούς/νοήματα για έννοιες που είτε δεν υπήρχαν στην ΕΝΓ είτε χρησιμοποιούνταν σπάνια λόγω κοινωνικών και εκπαιδευτικών αποκλεισμών.

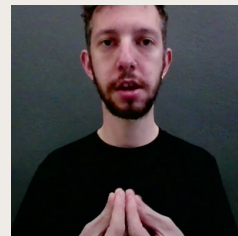
7. Ανατροφοδότηση και Λεξιλόγιο στην ΕΝΓ

Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένες έννοιες/νοήματα, όπως αποδόθηκαν στην ΕΝΓ από την ομάδα του εργαστηρίου μουσικής.

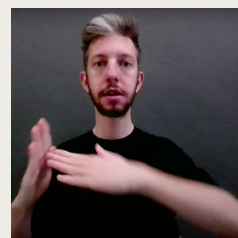
Οι νέες λέξεις πρόκειται αποκλειστικά για επινοήσεις-προτάσεις της ομάδας, χωρίς να διεκδικούν την ιδιότητα επίσημων λέξεων στην ΕΝΓ.

Εξάλλου, ο κύκλος του εργαστηρίου αποτελεί ένα σημείο εκκίνησης για μια διαρκή συζήτηση και έρευνα σχετικά με την προσβασιμότητα και τη συμπερίληψη στη μουσική, ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες πολιτιστικές και καλλιτεχνικές ανάγκες όλων των ατόμων και δεν ευελπιστεί να δώσει οριστικές -και άρα "κλειστές"- απαντήσεις.

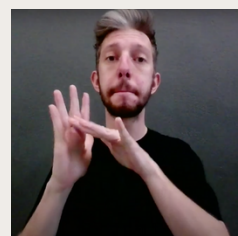
Αρμονία

Κυματομορφή

Μελωδία

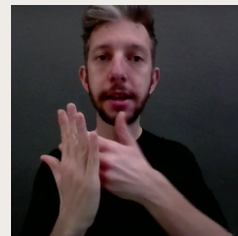
7. Ανατροφοδότηση και Λεξιλόγιο στην ΕΝΓ

Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένες έννοιες/νοήματα, όπως αποδόθηκαν στην ΕΝΓ από την ομάδα του εργαστηρίου μουσικής.

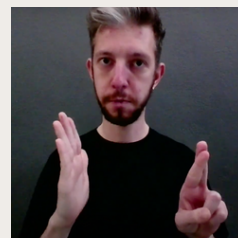
Οι νέες λέξεις πρόκειται αποκλειστικά για επινοήσεις-προτάσεις της ομάδας, χωρίς να διεκδικούν την ιδιότητα επίσημων λέξεων στην ΕΝΓ.

Εξάλλου, ο κύκλος του εργαστηρίου αποτελεί ένα σημείο εκκίνησης για μια διαρκή συζήτηση και έρευνα σχετικά με την προσβασιμότητα και τη συμπερίληψη στη μουσική, ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες πολιτιστικές και καλλιτεχνικές ανάγκες όλων των ατόμων και δεν ευελπιστεί να δώσει οριστικές -και άρα "κλειστές"- απαντήσεις.

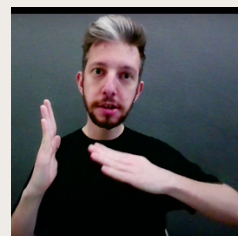
Παρτιτούρα

Ρυθμός

Ταλάντωση

8. Πάρτι

Η εορταστική εκδήλωση κλεισίματος των εργαστηρίων περιλάμβανε μουσικές επιλογές και dj-ing από τα συμμετέχοντα άτομα.

Κάθε συμμετέχον άτομο προσκλήθηκε να επιλέξει τουλάχιστον 6 κομμάτια που επιθυμούσε να ακουστούν στο πάρτι. Μέσα από αυτή τη διαδικασία καταρτίστηκε μια setlist με συνολικά 70 κομμάτια.

Την ημέρα του πάρτι, κάθε συμμετέχον άτομο που το επιθυμούσε ανέλαβε για ένα μικρό χρονικό διάστημα (έως 1 ώρα) τον ρόλο του dj, επιλέγοντας και μιξάροντας κομμάτια από τη setlist, προσφέροντας μια μοναδική και προσωπική μουσική εμπειρία στους παρευρισκόμενους.

ΙΚΟΛΕΞΟ

ΕΡΧΑΣΤΗΡΙΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε
με την οικονομική υποστήριξη
και υπό την αιγίδα
του Υπουργείου Πολιτισμού.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού

liminal